

„Ballada o kozie” reż. Bartosz Konopka

Opracowanie Karol Jachymek

I. PODSTAWOWE TECHNIKI NAUCZANIA

STOPKLATKA	
Wskazówki dla nauczyciela Pokaż uczniom i uczennicom dowolny kadr filmu, na którym widać jedną z kóz sportretowaną w dużym zbliżeniu (ok. 19.30).	Pytania do uczniów • Dlaczego w filmie kozy często portretowane są w planach bliskich, w tym nawet w bardzo dużych zbliżeniach? Co powoduje ten zabieg artystyczny? W jaki sposób na nas wpływa? Czy oddziałuje w jakimś stopniu na nasz odbiór filmu? Czyją perspektywę dzięki niemu przyjmujemy? Czyjego punktu widzenia pozwala nam on niekiedy doświadczyć?• Co uczniowie i uczennice sądzą o pomysle twórców filmu, którzy zdecydowali się opowiadać o świecie przedstawionym również z punktu widzenia kozy? Jakie konsekwencje niesie z sobą ta decyzja?
DŹWIĘK I OBRAZ	
Wskazówki dla nauczyciela Wyświetl uczniom i uczennicom ostatnią scenę filmu – scenę potańcówki (ok. 45.30–47.36).	Pytania do uczniów • O czym opowiada wysłuchana przed chwilą piosenka? Z jakim nurtem twórczości można ją powiązać? PODPOWIEDŹ: Piosenka jest przykładem swojej ballady. Bez trudu można ją wpisać w nurt twórczości amatorskiej, może nawet więziennej, choć może być też przykładem nowoczesnej twórczości ludowej.• Jakie słowa w niej padają? W jaki sposób można je interpretować? Kto jest ich autorem? PODPOWIEDŹ: Autorem słów i muzyki jest Piotr Braun – jeden z bohaterów filmu.• Czy piosenkę tę można w pewnym stopniu powiązać z tytułem filmu? Czym jest ballada? Jakie ma cechy? Jakie funkcje zazwyczaj pełni? PODPOWIEDŹ: Jako kontekst i swego rodzaju uzupełnienie do zadawanych pytań możesz wykorzystać również opis i materiał filmowy umieszczony na stronie Filmoteki Szkolnej.

CZOŁÓWKA I TYŁÓWKA

Wskazówki dla nauczyciela

Wyświetl uczniom i uczennicom tyłówkę filmu.

Pytania do uczniów

- Jaką funkcję pełni zazwyczaj tyłówka filmu?
- W jaki sposób tyłówka została skonstruowana w „Balladzie o kozie”? Dlaczego twórcy filmu zdecydowali się na taki zabieg artystyczny?
- Dlaczego imiona kóz pojawiają się przed imionami ludzi? Czy tę kolejność można wręcz uznać za symboliczną? Co mówi ona na temat roli kóz, jaką odegrały one w lokalnej społeczności?
- Jaka jest rola zwierząt w naszej kulturze? Czy rzeczywiście są one podrzędne człowiekowi?

UJĘCIE

Wskazówki dla nauczyciela

Wyświetl uczniom i uczennicom sekwencję otwierającą film (do napisów początkowych).

Pytania do uczniów

- Jaka jest rola sekwencji otwierającej? Czego dowiadujemy się z obejrzanego fragmentu?
- Czy film w jakiś sposób można wpisać w konteksty mitologiczne? Kim była Amaltea? Jakie przypało jej zadanie? Czy porównanie kóz, o których opowiada film, do Amaltei jest uzasadnione? Jaka jest ich rola? W czym mają pomóc lokalnej społeczności? Z czym często kojarzy się koza w kulturze polskiej?

PODPOWIEDŹ: Z biedą i biednymi ludźmi, którzy przez wieki hodowali kozy.

- Z czego może to wynikać? Czy w dalszym ciągu tego typu skojarzenia są poprawne i zbieżne z rzeczywistością?

Wyświetl uczniom i uczennicom fragment przedstawiający transport kóz do ich nowych właścicieli (ok.2.45–4.05).

- Jaka perspektywa została wykorzystana w tym fragmencie? Z czyjego punktu widzenia obserwujemy przede wszystkim tę wędrówkę? Do jakich celów służy przede wszystkim ten zabieg artystyczny?
- W jaki sposób wpływa na nasz odbiór tego fragmentu to, że obserwujemy tę drogę niejako z perspektywy kozy?
- Z jakim rodzajem narracji filmowej mamy w tej scenie do czynienia?

PODPOWIEDŹ: Jest to wręcz przykład narracji subiektywnej, prowadzonej w pierwszej osobie, z punktu widzenia transportowanych kóz.

Wyświetl uczniom i uczennicom scenę odrabiania lekcji i zabawy dzieci w piaskownicy (ok. 26.17–29.11).	• Czy uczniom i uczennicom przychodzą do głowy przykłady inne filmów lub tekstów kultury, w których rzeczywistość portretowana jest z perspektywy zwierząt?• W filmie <i>Ballada o kozie</i> ważną rolę odgrywają również młodzi bohaterowie i młode bohaterki? Kim zatem są dzieci sportretowane w tym filmie? Jaka jest ich sytuacja środowiskowa i ekonomiczna? Co mówią na ich temat ich zabawy i życie codzienne? Jakie mają pragnienia, a czego się obawiają? Jaka rolę pełnią w ich życiu kozy? Jaką zbudowały sobie z nimi relację? Z czego może to wynikać.
TRANSFORMACJE RODZAJOWE	
Wskazówki dla nauczyciela Wyświetl uczniom i uczennicom scenę rozmowy na temat produktów żywnościowych, które można przygotować z mleka kóz (ok. 25.00–25.29).	Pytania do uczniów • Jaką rolę w życiu człowieka pełnią kozy i inne zwierzęta hodowlane? Czy rzeczywiście posiadanie kóz zawsze wiąże się z tak dużym i szybkim zyskiem? Jakie warunki należy spełnić, żeby w istocie móc zarobić na produkcji mleka i serów?• Czy w gruncie rzeczy sytuacja ta mówi też coś na temat wykluczenia społecznego i trudnych do zniwelowania nierówności ekonomicznych, w jakich znaleźli się m.in. sportretowani we fragmencie bohaterowie?• Co jest potrzebne do stworzenia profesjonalnie działającego przedsiębiorstwa (np. agroturystycznego)? Poproś uczniów / uczennice o to, aby w nawiązaniu do obejrzanej sceny zastanowili/ły się nad możliwym scenariuszem, swego rodzaju strategią rozwoju sportretowanych w filmie gospodarstw w sprawie funkcjonujące przedsiębiorstwa. Czy jest to łatwe, czy może trudne zadanie? Na jakie aspekty ich zdaniem mieszkańcy i mieszkanki ukazanej w filmie wsi powinny/i zwrócić w tym procesie szczególną uwagę? Jakie założenia przyjąć?

II. KLUCZOWE PYTANIA

PRACA KAMERY

- W jaki sposób powstał film *Ballada o kozie*?
- Czy mamy w nim do czynienia z wyraźną ingerencją w świat przedstawiony z pomocą kamery, czy może bardziej z jego neutralną obserwacją?
- Czy kamera była medium wyzwalającym w bohaterach i bohaterkach filmu zupełnie nowe zachowania, czy może jedynie dokumentowała, a nawet w pewnym sensie podpatrywała naturalne rytmy życia na po-pegeerowskiej wsi?

KOLORYSTYKA

- Jaka jest paleta barw wykorzystana w filmie *Ballada o kozie*? Czy w jakiś sposób wpływa na nasz odbiór świata przedstawionego?
- Jakie barwy są w tym filmie charakterystyczne dla natury?
- Czym pod względem kolorystyki i wykorzystanej palety barw różnią się fragmenty rozgrywające się w Akademii Rolniczej we Wrocławiu od fragmentów ukazujących życie na wsi? Jakie sensory i znaczenia może to budować?

POSTACI

- Czym jest antropocentryzm?
- Kto jest głównym bohaterem filmu?
- Jaką rolę odgrywają w nim zwierzęta?
- Dlaczego twórcy filmu zdecydowali się na taki sposób prowadzenia narracji?
- Czy film *Ballada o kozie* jest w swojej wymowie antropocentryczny? Czy może prezentuje odmienną, posthumanistyczną wizję świata, w której na równych prawach funkcjonują ze sobą ludzie, natura i zwierzęta?
- Co można powiedzieć na temat lokalnej społeczności, która została przedstawiona w filmie? Z jakiego środowiska się wywodzi? Dlaczego w większości przypadków (ludscy) bohaterowie filmu znaleźli się w złej sytuacji materialnej? Co do tego mogło doprowadzić? Czym jest wykluczenie ekonomiczne i społeczne? Jakie były pozytywne i negatywne skutki transformacji ustrojowej?

NARRACJA

- Jaki rodzaj narracji został wykorzystany w filmie? Z czyjego punktu widzenia jest ona często prowadzona?
- Jaką rolę w narracji odgrywają kozy?

MIEJSCE AKCJI

- Gdzie rozgrywa się akcja filmu *Ballada o kozie*? Czym były PGR-y? Jakim przeobrażeniom często ulegały? Co stało się z nimi po transformacji ustrojowej? W jaki sposób sytuacja ta mogła wpłynąć na życie bohaterów i bohaterek filmu? Czy uczniom i uczennicom przychodzą do głowy przykłady innych filmów, które również opowiadają o popegeerowskiej rzeczywistości?

PODPOWIEDŹ: Jako kontekst można przywołać m.in. *Arizonę* Ewy Borzęckiej lub *Wino truskawkowe* Dariusza Jabłońskiego.

- Jaki jest obraz wsi w kulturze polskiej? Czy jest on jednorodny? Czy może wiąże się on z różnymi, niekiedy sprzecznymi względem siebie problemami?

PODPOWIEDŹ: Wieś jako idylla, wykluczenie, zacofanie, życie zgodne z rytmem natury etc..

- Jaki obraz wsi został sportretowany w filmie *Ballada o kozie*? W jaki sposób można go interpretować? Czy uczniom i uczennicom przychodzą do głowy przykłady innych filmów i tekstów kultury, które opowiadają o wsi i życiu na wsi.

MUZYKA I DŹWIĘK

- Czym jest pejzaż dźwiękowy? Jaki jest pejzaż dźwiękowy tego filmu? Jakie dźwięki go tworzą? Czy na podstawie samych dźwięków można zrekonstruować miejsce akcji? Czy dźwięki wykorzystane w filmie w jakiś sposób mogą świadczyć o życiu codziennym mieszkańców? O jego rytmach? Jaki jest to rodzaj życia? Jaką rolę odgrywa w nim natura?
- Czy w filmie często wykorzystywana jest muzyka? Dlaczego twórcy zdecydowali się na taki zabieg artystyczny? Dlaczego ścieżkę dźwiękową filmu tworzą przede wszystkim dźwięki natury i życia na wsi? Jaką rolę w filmie pełni tytułowa ballada – piosenka skomponowana przez Piotra Brauna? Czy również ją można powiązać z nurtem (współczesnej) twórczości ludowej? Jaka jest rola muzyki w życiu mieszkańców?

MOTYWY

- Czy film *Ballada o kozie* realizuje w jakiś sposób motywy mitologiczne? Kim była Amaltea? Jaką rolę pełniła ona w życiu Zeusa? Czym był i z czego powstał róg obfitości?
- Jaką rolę mają pełnić kozy w życiu mieszkańców sportretowanych w filmie? Czy ich rola w pewnym sensie jest podobna do roli Amaltei?
- Co film *Ballada o kozie* mówi na temat związków człowieka z naturą? Czym jest natura? W jaki sposób człowiek jest z nią związany? Czy jest jej częścią? Czy może nad nią panuje? Czego mu ona dostarcza? Jakie człowiek ma wobec niej obowiązki?
- Czy uczniom i uczennicom przychodzą do głowy przykłady innych filmów i tekstów kultury, które również – w podobny lub odmienny sposób – opowiadają o roli natury w życiu człowieka?

KOMPOZYCJA (mise-en-scene)

- Jaka jest rola światła w filmie *Ballada o kozie*? Czy jest ono naturalne, czy może przejawione? Dlaczego twórcy filmu zdecydowali się na taki rodzaj oświetlenia? Czy jest ono zgodne z jego przesłaniem? W jakich porach dnia rozgrywa się akcja *Ballady o kozie*? Czy światło wykorzystane w filmie mówi też nam coś na temat natury i naturalnych rytmów przyrody?

MONTAŻ

- Jakie techniki montażowe zostały wykorzystane w *Balladzie o kozie*? Co zdecydowało w tym filmie o jego logice montażu? Czy montaż ma za zadanie narzucać pewną interpretację świata przedstawionego? Czy może jednak ma on być neutralny i zgodny z chronologią filmowanych zdarzeń? Dlaczego twórcy filmu zdecydowali się właśnie na ten zabieg artystyczny? Czy jest on w jakimś stopniu tożsamy z ostatecznym przesłaniem filmu? Czy mówi nam coś na temat natury i jej rytmów?

III. POMYSŁY NA ĆWICZENIA

PISANIE I CZYTANIE

- W jaki sposób zwierzęta mogą widzieć świat? W nawiązaniu do innych filmów i tekstów kultury, opowiadających o rzeczywistości z perspektywy zwierząt, stwórz krótką wypowiedź pisemną, w której zastanowisz się nad tą problematyką.

PODPOWIEDŹ: Znacomitym kontekstem może być tutaj wiersz *Kot w pustym mieszkaniu* Wisławy Szymborskiej, a także film *Wśród ludzi* Władysława Ślesickiego i *Kedi – sekretne życie kotów* Ceydy Torun.

SŁUCHANIE I MÓWIENIE

- W filmie bardzo ważną rolę odgrywa pejzaż dźwiękowy, który tworzą różnorodne dźwięki wsi i życia na wsi. Zastanów się nad tym, jaki jest pejzaż dźwiękowy okolicy, w której najczęściej przebywasz. Jakie dźwięki i odgłosy go tworzą? Czy słysząc w nim również dźwięki natury? Co mówi on na temat Twojego środowiska? Czy jakiegoś dźwięku, który teraz udało Ci się wychwycić, wcześniej w ogóle nie słyszałeś/aś? O czym to może świadczyć? Do tej pory w ogóle go nie było, dlatego usłyszałeś/aś go po raz pierwszy? Czy może w jakiś sposób nie zwracałeś/aś na niego do tej pory uwagi lub nawet go ignorowałeś/aś?

ĆWICZENIA PRAKTYCZNE

- Stwórz krótki materiał filmowy, w którym opowiesz o życiu codziennym wybranego przez siebie zwierzęcia, np. Twojego domowego pupila lub bezdomnego psa, z jego perspektywy. Możesz wykorzystać do tego kamerę sportową typu GoPro, aplikację FilmoraGo lub TikTok bądź po prostu kamerę wbudowaną fabrycznie w Twój smartfon. Pamiętaj jednak, aby Twój film został zrealizowany z wykorzystaniem narracji pierwszoosobowej, subiektywnej, realizowanej z punktu widzenia zwierzęcia, o którym ma on opowiadać. Zastanów się, co może myśleć Twój zwierzęcy bohater? Gdzie chodzić? W jaki sposób spędzać czas? Czego się obawiać? Jak się czuć?

ZADANIA AKTYWIZUJĄCE

- Wyszukaj w Internecie informacji na temat tego, czy w Twojej okolicy znajdują się jakieś fundacje lub stowarzyszenia zajmujące się opieką nad zwierzętami. Zastanów się, w jaki sposób mógłbyś/łabyś im pomóc? W jaki sposób mógłbyś/łabyś je wesprzeć? Czy przychodzi Ci do głowy jakiś pomysł na akcję społeczną, którą mógłbyś/łabyś zorganizować razem ze swoją klasą lub szkołą na ich rzecz? Na czym taka akcja mogłaby polegać? Jaką formę przyjąć?

KSZTAŁCENIE WIELOKIERUNKOWE

- Porozmawiaj z uczniami / uczennicami na temat pozytywnych i negatywnych skutków transformacji ustrojowej. Czy rzeczywiście wszyscy stali się beneficjentami tego procesu? Do jakich zmian ona doprowadziła?

PODPOWIEDŹ: Ciekawym kontekstem mogą być tutaj również filmu *Gra* Krzysztofa Krauzego i *Głośniej od bomb* Przemysława Wojcieszka, znajdujące się w pakiecie Filmoteki Szkolnej, a także *Arizona* lub *U Danusi* Ewy Borzęckiej.

- Porozmawiaj z uczniami i uczennicami na temat roli zwierząt w życiu człowieka. Zwróć uwagę na to, że bezpośredniego wpływu na życie ludzi nie mają tylko zwierzęta towarzyszące czy hodowlane. Człowiek jest przecież częścią całego ekosystemu, tym samym na jego dobrostan wpływają na przykład owady, ptaki i inne dzikie zwierzęta żyjące wokół – nie tylko na wsi, ale też w mieście. Co mogłoby się stać, gdyby ich zabrakło? Czy wpłynęłoby to na równowagę ekologiczną? W jaki sposób człowiek powinien zatem zachowywać się względem natury i zwierząt?

Wykorzystano format analiz filmoznawczych przygotowany na podstawie opracowań British Film Institute.

Organizatorzy:

